

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова приймальної комісії
проф. Безлюдний О. І.

_____ 2017р.
«__» _____

ПРОГРАМА ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ «Географія»

(денна та заочна форми навчання)
*(на навчання за освітнім ступенем «бакалавр»
на основі раніше здобутого освітньо-кваліфікаційного рівня
«молодший спеціаліст»)*

Спеціальність **014.07 Середня освіта. Географія**

Умань – 2017

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму розроблено з урахуванням вимог Державного стандарту базової і повної середньої освіти (освітня галузь «Природознавство»), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 24 від 14.01.2004 р., чинної програми з географії для 5-11 класів, затвердженої Міністерством освіти і науки України (лист № 1/11-3580 від 22.08.2001 р.) і програми вступних випробувань до вищих навчальних закладів.

Матеріал програми з географії розподілено за такими розділами: «Загальна географія», «Географія материків і океанів», «Географія України», «Економічна і соціальна географія світу».

Абітурієнт під час вступного іспиту повинен показати:

- знання основних термінів і понять з дисциплін географічного змісту;
- вміння аналізувати інформацію з використанням географічних карт і атласів, географічної літератури, аналізувати додаткову інформацію та застосовувати її у географічних дослідженнях;
- вміння користуватися географічним обладнанням і приладами, передбаченими шкільною програмою;
- вміння застосовувати отримані теоретичні знання і практичні уміння.

Програма з географії складається з «Пояснювальної записки», «Переліку програмових розділів і тем», «Критеріїв оцінювання відповідей абітурієнта» та «Переліку рекомендованої літератури».

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ АБІТУРІЄНТІВ

<i>Рівень</i>	<i>Бали</i>	<i>Характеристика усних відповідей</i>
Початковий	106,0 – 110,0	Абітурієнт називає окремі географічні явища та об'єкти й за допомогою екзаменатора знаходить відмінності між ними.
	111,0 – 115,0	Абітурієнт відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про географічні об'єкти та явища; з допомогою екзаменатора знаходить їх на карті.
	116,0 – 123,4	Абітурієнт відтворює частину навчального матеріалу, виконує елементарні географічні завдання використовуючи карту, самостійно називає окремі географічні поняття.
Середній	124,0 – 133,0	Абітурієнт за допомогою екзаменатора відтворює основний навчальний матеріал. Називає компоненти географічної оболонки та складові господарської діяльності; під час відповіді користується картографічним матеріалом.
	134,0 – 142,0	Абітурієнт відтворює основний навчальний матеріал, здатний описувати географічні об'єкти

		чи явища за типовим планом, допускаючи помилки; знаходить на карті окремі географічні об'єкти та явища, що передбачені навчальною програмою.
	143,0 – 151,6	Абітурієнт виявляє знання і розуміння основних географічних положень, відтворює навчальний матеріал з незначними порушеннями послідовності характеристик географічних об'єктів та явищ. На середньому рівні володіє географічною номенклатурою. Разом з тим, абітурієнт виявляє в процесі викладу недостатнє оволодіння методом порівняльно-географічного аналізу (мінус 2 бали); не застосовує ресурсооцінкового підходу (мінус 2 бали); не дає характеристики типологічних особливостей, рис та ознак природних систем та міжгалузевих комплексів(мінус 2 бали); не висвітлює власний підхід, не розкриває авторське бачення географічних проблем (мінус 2 бали).
Достатній	152,5 – 161,0	Абітурієнт у цілому правильно відтворює навчальний матеріал і має достатні географічні знання для вирішення нескладних завдань. Має чіткі уявлення про природні та суспільні явища; достатньо володіє картографічним матеріалом
	162,0 - 170,0	Абітурієнт відтворює основні географічні поняття, встановлює найсуттєвіші географічні зв'язки і залежності між природними та суспільними процесами та явищами. Логічно відтворює засвоєний матеріал, допускаючи певні неточності. Робить прості висновки. Застосовує здобуті знання на практиці. Володіє обов'язковою географічною номенклатурою. Користується науковою термінологією, аргументує свої твердження та висновки. Вільно володіє картографічним матеріалом.
	171,0 – 180,0	Абітурієнт добре володіє навчальним географічним матеріалом, вміє його аналізувати, може застосовувати його для виконання практичних завдань; має чіткі уявлення про компоненти природи і просторову організацію господарства; пояснює причинно-наслідкові зв'язки в природі і господарській діяльності; вміло використовує картографічний матеріал.
Високий	181,0 - 186,0	Абітурієнт усвідомлює сучасну географічну картину світу, здійснює оцінку природних і

		<p>суспільних процесів та явищ, передбачених програмою; розуміє прикладний характер географічних знань, дає розгорнуту відповідь та робить узагальнені висновки; вільно відбирає і узагальнює необхідну географічну інформацію, оперує більшістю географічних понять; використовує різні картографічні джерела. вільно володіє географічними знаннями, користується користується методами наукового аналізу географічних явищ і процесів, характеризує їх риси та форми виявлення. Висловлює та аргументує своє ставлення до альтернативних поглядів на більшість поставлених питань.</p>
	187,0-193,0	<p>Абітурієнт має глибокі знання про об'єкт вивчення, застосовує наукову термінологію, аргументує свої твердження і висновки, вміє працювати з різними додатковими джерелами географічної інформації; на високому рівні аналізує та використовує картографічний матеріал. При цьому допускає незначні похибки при викладі причинно-наслідкових географічних зв'язків, що знижує його оцінку на 2 бали.</p>
	194,0 - 200,0	<p>Абітурієнт володіє ґрунтовними географічними знаннями, використовує міжпредметні зв'язки, висловлює та аргументує власне ставлення до різних поглядів на об'єкт вивчення; самостійно аналізує природні та суспільні явища, робить відповідні висновки і узагальнення; здатний розв'язувати проблемні завдання; вільно володіє картографічною інформацією та творчо її використовує. Може запропонувати географічну ідею та змодельовати ситуацію, здатен передбачати, прогнозувати і розв'язувати проблемні завдання. Вільно володіє картографічною інформацією та творчо її використовує.</p>

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Загальна географія

Географія як наука, розвиток географічних знань. Об'єкт та предмет вивчення географії. Місце географічних дисциплін у системі наук. Джерела географічних знань. Методи географічних досліджень.

Найвизначніші географічні відкриття, видатні мандрівники. Географічні дослідження світу та України в різні історичні епохи. Сучасні географічні дослідження та їх значення.

Земля в космічному просторі. Земля серед космічних тіл у Всесвіті та Сонячній системі. Вплив космічних тіл на природні процеси на Землі. Розвиток уявлень про форму та розміри Землі. Види руху Землі та їх наслідки. Тропіки, полярні кола. Місцевий час, годинні пояси, київський час, літній час.

Способи зображення Землі. Зображення земної поверхні на малюнку, плані, карті, глобусі, аерофотознімку та космічному знімку. Поняття «план місцевості», «географічна карта», «топографічна карта». Картографічні проєкції та спотворення. Елементи градусної сітки. Легенда карт. Види масштабу. Класифікація карт. Визначення напрямків, географічних координат об'єктів, абсолютної та відносної висоти місцевості, глибини морів і океанів. Вимірювання відстаней на різних за масштабом картах. Орієнтування та зйомка місцевості. Значення карт у житті людини.

Географічна оболонка та її складові

Літосфера та рельєф. Внутрішня будова Землі. Поняття «літосфера», «літосферна плита». Внутрішні процеси в літосфері. Походження материків і океанів. Геологічне літочислення, геологічний вік. Типи земної кори та гірські породи і мінерали, що її складають. Корисні копалини. Вулкани та землетруси, райони їх поширення. Зовнішні сили, що змінюють земну поверхню. Форми земної поверхні: рівнини, гори і нагір'я. Особливості рельєфу річкових долин, озерних улоговин. Рельєф дна Світового океану. Острови та півострови. Розчленованість берегової лінії. Значення рельєфу в господарській діяльності людини.

Атмосфера і клімат. Поняття «атмосфера». Межі та будова атмосфери.

Сонячна радіація та її розподіл в атмосфері і на земній поверхні. Теплові пояси. Тиск атмосфери і його вимірювання. Рух повітря. Загальна циркуляція атмосфери. Постійні вітри. Циклони і антициклони. Сезонні та місцеві вітри. Вода в атмосфері. Вологість повітря. Хмари. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Повітряні маси і атмосферні фронти. Поняття «клімат». Кліматичні пояси та області. Залежність клімату від широти місцевості, морських течій, близькості до морів, рельєфу, антропогенного впливу. Погода, добові та сезонні коливання її метеоелементів. Спостереження за погодою та її прогнозування. Вплив клімату та погоди на господарську діяльність.

Гідросфера, води Світового океану та суходолу. Поняття «гідросфера». Світовий кругообіг води. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки. Властивості вод Світового океану та причини її неоднорідності. Водні маси. Рух води у Світовому океані. Морські течії. Підземні води. Характер залягання і властивості. Джерела. Річка та її частини. Річкові басейни. Живлення та режим річок. Озера, їх походження, властивості вод. Болота. Льодовики, багаторічна мерзлота. Штучні водойми. Використання Світового океану та вод суходолу у господарській діяльності людини.

Біосфера та ґрунт. Поняття про біосферу, її складові та межі. Походження та поширення життя на Землі. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Вплив біосфери на інші оболонки. Ґрунт і його особливості. Вплив людини на біосферу.

Географічна оболонка. Поняття про географічну оболонку як найбільший природний комплекс. Загальні закономірності географічної оболонки: цілісність, кругообіг речовин та енергії, ритмічність, комплексність. Зональні та азональні природні комплекси. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людей.

Географія материків і океанів

Материки. Поняття «материк» і «частина світу». Характеристика материків: Євразія, Північна Америка, Південна Америка, Африка, Австралія, Антарктида (за типовим планом: фізико-географічне положення; історія відкриття і дослідження; природні умови, природні ресурси та їх використання і охорона; великі природні регіони; населення і політична карта).

Океани. Тихий, Атлантичний, Індійський, Північний Льодовитий (фізико-географічне положення, дослідження, природні умови і ресурси, їх використання та охорона).

Географія України

Загальні відомості про Україну, географічне положення

Формування території, сучасні розміри, адміністративно-територіальний поділ. Географічне положення, кордони. Місце України на політичній і економічній карті світу.

Господарська оцінка економіко-географічного положення.

Природні умови і ресурси

Рельєф, тектоніка, геологічна будова, мінерально-сировинні ресурси

Основні риси рельєфу: низовини, височини, гори.

Тектонічна будова і тектонічні структури. Особливості геологічної будови території України. Геоморфологічна будова. Чинники виникнення несприятливих геологічних та геоморфологічних процесів та шляхи запобігання їм. Мінерально-сировинні ресурси. Закономірності поширення,

характеристика і господарська оцінка паливних, рудних і нерудних корисних копалин.

Кліматичні умови та ресурси

Основні кліматотвірні чинники. Загальні риси клімату. Типи повітряних мас. Розподіл температури повітря і опадів на території України. Основні кліматичні показники. Сезонні особливості клімату. Причини виникнення і наслідки дії небезпечних метеорологічних явищ на території країни, їх поширення. Кліматичні ресурси. Прогноз погоди. Синоптична карта.

Внутрішні води та водні ресурси

Загальні гідрологічні особливості території України. Поверхневі води, особливості їх формування і розподілу. Основні річкові басейни. Канали. Озера і водосховища. Підземні води. Болота, їх типи і поширення. Несприятливі гідрологічні явища і заходи запобігання їм. Водний баланс і водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання і охорона.

Ґрунти. Рослинність. Тваринний світ

Ґрунтовий покрив. Умови ґрунтоутворення, властивості, основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Карта ґрунтів України. Господарське використання ґрунтів. Земельні ресурси України. Охорона земельних ресурсів.

Різноманітність видового складу рослинності, закономірності поширення рослинності. Рослинні комплекси лісів, степів, лук. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення. Зелена книга України. Різноманітність видового складу тварин. Фауністичний склад лісів, степів, лук, боліт, водойм, Українських Карпат і Кримських гір. Тваринні ресурси, заходи з їх охорони і відтворення. Червона книга України.

Природно-територіальні комплекси (ПТК) України і фізико-географічне районування

Умови розвитку і характерні риси природних комплексів. Взаємодія чинників і компонентів ПТК. Ландшафти та їх класифікація. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення. Природні комплекси рівнин – природні зони мішаних лісів, широколистяних лісів, лісостепу, степу.

Гірські природні комплекси – Українські Карпати, Кримські гори.

Природні комплекси морів – Чорне та Азовське моря.

Господарська характеристика природних комплексів, проблеми використання й охорони.

Населення і трудові ресурси

Заселення території України. Кількість, розміщення, статева і вікова структура населення.

Територіальні відмінності і чинники розміщення та густоти населення. Природні й економічні умови, які впливають на основні показники розміщення населення. Природний рух населення. Демографічна ситуація. Поняття «депопуляція». Економічна криза і демографічна політика. Міграція населення, її види та причини.

Національний склад населення. Етнографічні групи. Регіональні відмінності духовної культури населення (мова, релігії, звичаї). Українська діаспора і причини її виникнення, географія.

Система розселення населення. Урбанізація та регіональні відмінності в її рівнях. Типи міських поселень. Функції міст і міські агломерації. Сільське розселення та його територіальні відмінності.

Трудові ресурси. Зайнятість населення у сфері матеріального виробництва та невиробничій сфері. Проблеми зайнятості і їх географічні аспекти.

Господарство України

Поняття «господарство» і формування національного господарського комплексу. Основні риси структури господарства. Міжгалузеві комплекси. Сучасні проблеми розвитку та територіальної організації господарства.

Промисловість

Загальна характеристика розвитку і розміщення промисловості. Галузева структура, спеціалізація. Сучасні проблеми і перспективи розвитку та розміщення промисловості.

Паливна промисловість та електроенергетика. Структура, місце і роль у господарському комплексі. Вугільна промисловість. Райони добування і використання вугілля, торфу. Проблеми і перспективи розвитку. Нафтова і газова промисловість. Основні райони нафто- і газовидобутку. Центри нафтопереробного виробництва. Електроенергетика, її структура, розвиток і розміщення основних типів електростанцій, ліній електропередач. Екологічні проблеми розвитку паливної промисловості та електроенергетики.

Металургійна промисловість. Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база. Географія чорної металургії. Кольорова металургія. Основні галузі та їх розміщення. Проблеми і перспективи розвитку металургійної промисловості.

Машинобудівна та металообробна промисловість. Значення, місце і роль у господарстві. Структура галузі і принципи розміщення окремих виробництв: важкого, сільськогосподарського, транспортного, електротехнічного та ін. Територіальна організація машинобудування. Проблеми і перспективи розвитку.

Хімічна промисловість. Значення, місце і роль галузі. Сировинна база. Галузева структура хімічної промисловості. Географія окремих виробництв хімічної промисловості. Проблеми і перспективи розвитку.

Лісова промисловість. Структура і значення. Лісове господарство (лісозаготівля). Деревообробка. Целюлозно-паперове та лісохімічне

виробництво. Географія виробництв лісової промисловості, проблеми і перспективи розвитку.

Промисловість будівельних матеріалів. Структура і значення. Чинники розвитку і розміщення. Географія цементного виробництва.

Легка промисловість. Художні промисли. Структура, принципи розміщення і географія.

Харчова промисловість. Галузева структура, особливості спеціалізації, принципи розміщення і географія. Проблеми і перспективи розвитку.

Сільське господарство

Роль, місце і значення сільського господарства. Структура галузі та його основні ланки. Земельний фонд. Рослинництво. Зернові культури. Вирощування технічних культур, картоплі і овочів. Садівництво, ягідництво і виноградарство. Тваринництво. Агропромислові зони.

Соціальна сфера

Галузева структура, значення. Сфера послуг. Структура галузі. Рекреаційно-туристське господарство. Територіальна організація. Проблеми і перспективи розвитку галузі.

Транспорт і міжнародні економічні зв'язки

Роль і значення транспорту. Основні види транспорту, їх характеристики, особливості розміщення.

Економічні зв'язки України з країнами світу.

Економічні райони

Географічний поділ праці й економічне районування. Донецький, Придніпровський, Північно-Східний, Столичний, Центральний, Причорноморський, Подільський, Північно-Західний, Карпатський райони (коротка економіко-географічна характеристика).

Використання природних умов і ресурсів, їх охорона.

Геоecологічна ситуація. Основні забруднювачі навколишнього середовища. Вплив геоекологічної ситуації на населення. Класифікація природних ресурсів. Природоохоронні заходи. Законодавчі акти про природно-заповідний фонд. Категорії природно-заповідного фонду. Природоохоронні комплекси. Національна екологічна мережа. Моніторинг навколишнього середовища.

Економічна і соціальна географія світу

Сучасна політична карта світу

Етапи формування політичної карти світу. Типологія країн. Показники, які визначають рівень економічного розвитку країн. Форми правління і адміністративно-територіальний устрій країн. Політична карта Європи, Азії, Африки, Америки, Австралії і Океанії. Міжнародні організації.

Географія світових природних ресурсів

Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Природні ресурси світу: мінеральні, водні, земельні, лісові, рекреаційні, Світового океану. Ресурсозабезпеченість і ресурсозбереження.

Географія населення світу

Кількість населення світу і його динаміка. Природний рух населення та його відтворення. Демографічна політика. Статевий і віковий склад населення. Етнічний (національний) склад населення. Найчисленніші народи і мовні сім'ї. Релігії народів світу. Нерівномірність розміщення населення на Землі. Процеси урбанізації. Міське і сільське населення світу. Агломерація, мегалополіси. Міграційні процеси. Трудові ресурси та зайнятість населення в різних сферах господарства країн та регіонів світу.

Світове господарство

Поняття «міжнародний географічний поділ праці», «світове господарство». Спеціалізація і кооперування, інтеграція країн світу. Світове господарство в період науково-технічної революції (НТР), основні риси НТР. Вплив НТР на галузеву структуру та його розміщення.

Географія промисловості світу

Структура промисловості. Світова паливно-енергетична система. Географія вугільної, нафтової і газової промисловості. Електроенергетика світу. Чорна і кольорова металургія, основні райони розвитку і розміщення цих галузей. Машинобудування, його структура і географія основних галузей. Хімічна промисловість, лісова і деревообробна, легка, харчова промисловість.

Географія сільського господарства

Галузева структура. Особливості розміщення галузей рослинництва і тваринництва.

Географія транспорту

Значення і місце в світовому господарстві. Розвиток та розміщення найважливіших видів транспорту: залізничного, автомобільного, повітряного і морського.

Зовнішні економічні зв'язки

Суть та основні форми економічного співробітництва. Міжнародний туризм та його різновиди.

Глобальні проблеми людства

Виникнення і суть глобальних проблем людства. Найважливіші проблеми сучасності: демографічна, екологічна, енергетична, продовольча, бідності, війни і миру, освоєння ресурсів, Світового океану та шляхи їх розв'язання. Прояв глобальних проблем в Україні.

Регіони та країни світу

Економіко- і соціально-географічна характеристика регіонів та окремих держав (за типовим планом: економіко-географічне положення та його господарська оцінка; природні умови і ресурси; населення і трудові ресурси; особливості галузевої та регіональної структури господарства; промисловість та її структура; характеристика основних галузей сільського господарства; транспорт, основні його види та географія; зовнішньоекономічні зв'язки).

Загальна характеристика країн Європи

Країни Західної Європи. Німеччина. Великобританія. Франція. Італія.
Країни Центральної та Східної Європи. Польща, Білорусь, Росія.

Загальна характеристика країн Азії

Японія. Індія. Китай. Туреччина.

Країни Америки

США, Канада.

Загальна характеристика країн Латинської Америки

Загальна характеристика країн Африки

Загальна характеристика країн Австралії та Океанії

Австралійський Союз.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алисов Н. Экономическая и социальная география мира. / Н. Алисов, Б. Хорев. – М., 2000 с.
2. Атлас «Географія України». – К.: Інститут передових технологій, 2003. – 217 с.
3. Блій Г. Географія: світи, регіони, концепти: підручник для студентів ВНЗ. / Г. Блій – К.: Либідь, 2004 с.
4. Вальчук-Оркуша О.М. Загальна гідрологія: навч. посіб. / уклад. Вальчук-Оркуша О. М., Ситник О. І. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр "Візаві", 2014. – 236 с.
5. Вальчук-Оркуша О.М. Метеорологія з основами кліматології : навч. посіб. / О.М. Вальчук-Оркуша, О.І. Ситник. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2015. – 224 с.
6. Гілецький Йосип. Географія: Економічна і соціальна географія України. Підручник для учнів 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. / Йосип Гілецький – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 272 с.

7. Голиков А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до економічної і соціальної географії. – К.: Либідь, 1996 с.
8. Губарев В.К. Географія світу: Довідник школяра і студента. / В.К. Губарев. М – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2004. – 576 с.
9. Дергачёв В.А. Мировая экономика: экономика зарубежных стран. / В.А. Дергачёв. – М.: Флинта, 2000. – 480 с.
10. Жупанський Я.І. Словник термінів і понять з географії. / Я.І. Жупанський – Чернівці: Технодрук, 2006. – 192 с.
11. Заставний Ф.Д. Економічна і соціальна географія України. Підручник для 9 класу середньої загальноосвітньої школи. / Ф.Д. Заставний – К.: Вища школа, 2004 с.
12. Заставний Ф.Д. Фізична географія України: Підручник для 8 класу середньої загальноосвітньої школи. / Ф.Д. Заставний – К.: Форум, 2002 с.
13. Ільченко В.Р. Природознавство. / В.Р. Ільченко, К.Ж. Гуз, Л.М. Булава – Полтава: ТОВ «Ловши-К», 2005.
14. Кобернік С.Г. География материков и океанов: Учебн. для 7 класса. / С.Г. Кобернік, О.Я. Скуратович. – К.: Навч. книга, 2002.
15. Козинська І.П. Навчальна практика з суспільно-географічних дисциплін : навч.-метод.посібн.для студентів прир.-геогр.факульт. / авт.-уклад. І.П. Козинська, М.С. Кугай. // – Умань ФОП "Жовтий О.О", 2015. – 112 с.
16. Круль В.П. Ретроспективна географія з основами етнографії : навчальний посібник. / В.П. Круль. – Чернівці : Родовід, 2014. – 296 с.
17. Кудрицька Н.В. Транспортно-дорожній комплекс України: сучасний стан, проблеми та шляхи розвитку : монографія. / Н.В. Кудрицька. – Київ : НТУ, 2010. – 338 с.
18. Кузик С.П. Економічна і соціальна географія світу: Навч.посібник. / За ред. С.П. Кузика – Львів: Світ, 2003 с.
19. Кукурудза С. І. Біогеографія: Підручник. / С. І. Кукурудза – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 504 с.

20. Лаврик О. Д. Географія материків і океанів : навчальний посібник. / уклад. О. Д. Лаврик. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – 155 с.
21. Маринич О.М. Фізична географія України. Підручник. / О.М. Маринич, П.Г. Шищенко. – К. : Знання, 2006. – 512 с.
22. Маринич О.М. Фізична географія України: Підручник. / О.М. Маринич, П.Г. Шищенко. – К.: Знання, 2005. – 511 с.
23. Олійник Я.Б. Загальне землезнавство. Підручник. / Я.Б. Олійник., Р.П. Федорищак, П.Г. Шищенко. – К.: Знання-Прес, 2008. – 342 с.
24. Ситник О.І. Географія глобалізаційних процесів. / авт.-уклад. О.І. Ситник – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2015. – 111с.
25. Ситник О.І. Основи геоморфології: навчальний посібник. / О.І. Ситник, Д.О. Панкратенкова // Умань : Видавничо-поліграфічний центр "Візаві", 2016. – 166 с.
26. Скуратович О.Я. Загальна географія. / О.Я. Скуратович, Р.Р. Коваленко, Л.І. Круглик. – Підручник для 6 кл. – К.: «Зодіак-еко», 2002.
27. Щелкунов В.І. Основи економіки транспорту : підручник : [для студентів ВНЗ]. / В.І. Щелкунов, Ю.Ф. Кулаєв, Л.Г. Зайончик, В.М. Загорулько; М-во освіти і науки України, Нац. авіац. ун-т ; під ред. В. І. Щелкунова, Ю. Ф. Кулаєва. – Київ : Кондор, 2011. – 392 с.
28. Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: Підручник. / В.М. Юрківський. – К.: Либідь, 2001.
29. Яценко Б.П. Економічна і соціальна географія світу / За ред. Б.П. Яценка. – К., 2000. – 264 с.

Програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри географії та методики її навчання протокол № 6 від 25 січня 2017 р.

Голова фахової атестаційної комісії

О.В. Браславська